

Közzététel: 2023. január 27.

A tanulmány címe:

A presztízs és forrásai – új magyar foglalkozási skálák

Szerzők:

HUSZÁR ÁKOS

a Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézetének tudományos főmunkatársa

E-mail: huszar.akos@tk.hu

HAJDU GÁBOR

a Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézetének tudományos főmunkatársa

E-mail: hajdu.gabor@tk.hu

SIK ENDRE

a Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézetének kutatóprofesszora

E-mail: sik.endre@tk.hu

NAGY RÉKA KLÁRA

a Központi Statisztikai Hivatal főtanácsosa

E-mail: rekaklara.nagy@ksh.hu

DOI: <https://doi.org/10.20311/stat2023.01.hu0005>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) *Statisztikai Szemle* c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

1. A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
2. A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
3. A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
4. A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, hasznoszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Sztj. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
5. A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
6. A 3. a)–c) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:
„Forrás: *Statisztikai Szemle* c. folyóirat 101. évfolyam 1. számában megjelent, **Huszár Ákos–Hajdu Gábor–Sik Endre–Nagy Réka Klára** által írt, **A presztízs és forrásai – új magyar foglalkozási skálák** című tanulmány (link csatolása)”
7. A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem feltétlenül esnek egybe a KSH vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Huszár Ákos – Hajdu Gábor – Sik Endre – Nagy Réka Klára

A presztízs és forrásai – új magyar foglalkozási skálák

Prestige and its sources – New Hungarian Occupational Scales

Huszár Ákos, a Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézetének tudományos főmunkatársa

E-mail: huszar.akos@tk.hu

Hajdu Gábor, a Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézetének tudományos főmunkatársa

E-mail: hajdu.gabor@tk.hu

Sik Endre, a Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézetének kutatóprofesszora

E-mail: sik.endre@tk.hu

Nagy Réka Klára, a Központi Statisztikai Hivatal főtanácsosa

E-mail: rekaklara.nagy@ksh.hu

Arra vállalkoztunk, hogy a Központi Statisztikai Hivatalnak a 2016. évi mikrocenzushoz kapcsolódó, a foglalkozások presztízsét felmérő kiegészítő felvétele alapján létrehozzunk egy átfogó presztízs-skálát, amelyben mindegyik foglalkozáshoz pontszámot rendelünk, ami az egyes foglalkozások egymáshoz viszonyított presztízséről nyújt információt. Ezenkívül az általános presztízs-skála mellett további öt skálát hoztunk létre, amelyek a foglalkozások kereset, hasznosság, tudás, hatalom, illetve divatosság szerinti rangsorát tartalmazzák. A tanulmányban először röviden összefoglaljuk, hogy melyek az eltérő sajátosságai a foglalkozási presztízs-skálának a társadalmi pozíció egyéb graduális mérőszámaihoz képest, majd bemutatjuk, hogy miként hoztuk létre az új presztízs-skálát. Ezt követően egyrészt ennek az új mérőeszköznek az alapvető jellemzőit ismertetjük, másrészt illusztrációként néhány példát mutatunk be az alkalmazására.

Kulcsszavak: foglalkozási presztízs, 2016-ik évi mikrocenzus, társadalmi rétegződés

In our work, we aim to create a comprehensive prestige scale based on the 2016 microcensus supplementary occupational prestige survey of the Hungarian Central Statistical Office, in which each occupation is assigned a score that provides information on the relative prestige of each occupation. Furthermore, we create five additional scales that ranking occupations according to earnings, social utility, knowledge, power and fashionability. In this paper, we first briefly summarise the characteristics of the occupational prestige scales in relation to other gradual measures of social position, and then describe how the new prestige scale was created. We will then present the basic features of this new measure and – as illustrations – some examples of its use.

Keywords: occupational prestige, microcensus, social stratification

A foglalkozáspreztízsvizsgálatoknak az 1980-as évekig visszanyúló hagyománya van Magyarországon. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) először 1983-ban végzett átfogó preztízsvizsgálatot, amit viszonylag rövid időn belül 1988-ban megismételt (*Kulcsár, 1985, 1990; Harcsa–Kulcsár, 1986*). Ezt követően azonban nálunk évtizedekig nem került sor hasonló vizsgálatra, ezért is számít kivételes lehetőségnek, hogy a 2016-ik évi mikrocenzus egy önálló kiegészítő modult tartalmazott, amelynek célja a foglalkozások preztízisének felmérése volt (*Giczi–Csányi, 2016*).¹

Ez az adatfelvétel többféle kérdés megválaszolására lehet alkalmas, és eredményeit több célra fel lehet használni. Munkánkban arra vállalkoztunk, hogy a vizsgálat eredményei alapján létrehozunk egy átfogó preztízsskálát, amelyben mindegyik (három számjegyű ISCO08-, illetve FEOR08-kóddal rendelkező) foglalkozáshoz pontszámot rendelünk, ami az egyes foglalkozások egymáshoz viszonyított preztízisééről nyújt információt. A preztízsskála a társadalmi pozíció egy speciális graduális mérőszámának tekinthető, széles körűen alkalmazzák a társadalomkutatás területén. A korábbi magyarországi vizsgálatok alapján nem készültek ehhez hasonló átfogó preztízsskálák, és a használatban lévő nemzetközi skálák is jellemzően évtizedekkel ezelőttiek (*Goldthorpe–Hope, 1974; Treiman, 1977*), ami – az idő múlásán túl a munkaerőpiaci és egyéb strukturális változások miatt is – különös aktualitást ad a munkánknak.

A következőkben először röviden összefoglaljuk, hogy melyek az eltérő sajátosságai a foglalkozási preztízsskálának a társadalmi pozíció egyéb graduális mérőszámaihoz képest, majd bemutatjuk, hogy miként hoztuk létre az új preztízsskálát. Ezt követően egyrészt ennek az új mérőeszköznek az alapvető jellemzőit, másrészt példát mutatunk be az alkalmazására.

1. A társadalmi helyzet graduális mérőszámai

Munkánk célja olyan mérőeszközök kidolgozása, amelyek hozzásegítenek a társadalom tagjai közötti graduális egyenlőtlenségek vizsgálatához. A társadalmi

¹ A tanulmány az NKFIH által támogatott, K131997 számú kutatás keretében készült. A kutatás alapjául szolgáló számítások a KSH kutatószobájában készültek.

egyenlőtlenségek graduális mérőszámainak sajátossága, hogy segítségükkel egyértelmű vertikális hierarchiába rendezhetők a társadalom tagjai, akik között a távolságok is értelmezhetők. Ebben a tekintetben a graduális megközelítések alapvetően eltérnek a különböző osztálymodellektől, amelyek kategoriális választóvonalakat húznak a társadalmon belül, inkább minőségi és kevésbé mennyiségi különbségeket jelölnek, és amelyek esetében a kategóriák nem (feltétlenül) rendezhetők egyértelműen hierarchiába.

A társadalmi egyenlőtlenségek graduális indikátorára a legegyszerűbb példa a jövedelem, illetve a vagyon. A társadalom tagjai egyértelműen sorba rendezhetők az alapján, hogy mekkora jövedelemmel vagy vagyonnal rendelkeznek, vizsgálat tárgyává tehető, hogy ezek miként oszlanak el a társadalomban, és így megállapítható, hogy a legalacsonyabb jövedelemmel vagy a legkisebb vagyonnal rendelkezők milyen távol vannak a jövedelmi, illetve a vagyoni hierarchia csúcsán lévőkötől.

A társadalmi egyenlőtlenségek graduális mérőszámai között önálló csoportot képeznek a foglalkozási alapú skálák. A foglalkozás különös képződmény, az egyes foglalkozások ugyanis olyan munkaköröket vonnak össze egyetlen kategória alá, amelyek összefüggenek a betöltőik képzettségével, meghatározott hatalmi és jövedelmi viszonyokat jelölnek, és a társadalmi megbecsülés eltérő formáját, illetve mértékét juttatják a betöltőiknek. A foglalkozás emiatt képezheti az alapját egyszerre különböző osztálymodelleknek (*Róbert, 1997, 2009; Huszár, 2013a, 2013b*), de miliómodelleknek (*Tardos, 2008*) is.

A foglalkozási alapú graduális megközelítésből is többféle van. Ezeket *Bukodi, Dex és Goldthorpe (2011)* munkája nyomán két dimenzió mentén csoportosíthatjuk:² egyrészt az alapján, hogy a foglalkozási skála felépítése során objektív vagy szubjektív adatokra, másrészt aszerint, hogy egy vagy több adatforrásra támaszkodnak-e. Bukodi és kollégái a több adatforrásra támaszkodó skálákat szintetikus vagy kompozit skáláknak nevezik, az egy forrást használókat pedig analitikusnak.

E dimenziók mentén az egyik csoportot azok a skálák képezik, amelyek több és szubjektív adatforrásokra támaszkodnak. Erre a megközelítésre a legfontosabb példa a *John H. Goldthorpe és Keith Hope (1972)* által létrehozott skála, amely *survey*-adatokat felhasználva az egyes foglalkozásokat az alapján rendezte sorba, hogy azok mennyire kívánatosak, mennyire vonzóak a társadalom tagjai számára. Szintén szintetikus, ám objektív adatokra támaszkodik az *International Socio-economic Index (ISEI)*, amely iskolai végzettségre vonatkozó, illetve jövedelmi adatok alapján rendezi sorban a foglalkozásokat (*Ganzeboom et al., 1992*). A harmadik csoportba azok a skálák sorolhatók, amelyek egyféle, méghozzá

² A foglalkozási presztízs-vizsgálatok átfogó áttekintéséhez lásd még *Léderer, 1977*.

szubjektív adatokra támaszkodnak. Erre a legfontosabb példa *Treiman (1977)* munkája, amely aszerint rendel pontszámokat a foglalkozásokhoz, hogy azoknak mekkora a presztízszük, illetve az elismertségük a válaszadók értékelése szerint. Treiman több mint 50 országban végrehajtott adatfelvételekre támaszkodott, és ezek alapján hozta létre a *Standard International Occupational Prestige Scale*-t (SIOPS). Végül a negyedik csoportba az objektív adatokra támaszkodó analitikus skálák tartoznak. Erre példaként többek között *Chan és Goldthorpe (2004, 2007)* munkáját lehet hozni, akik a multidimenzionális skálázás eszközével vizsgálták, hogy milyen foglalkozásuk között kötetnek szoros barátságok. Az elemzés révén pedig létrehoztak egy olyan foglalkozási skálát, amely értelmezésük szerint a társadalom rendi tagolódásának a vizsgálatához nyújt segítséget.³

A jelen munkában egy olyan foglalkozási presztízsskálát hozunk létre, amely módszertani jellemzőit tekintve a harmadik itt tárgyalt típusba tartozik. Mi is egy statisztikai adatfelvételre támaszkodva, a kérdezetteknek az egyes foglalkozások presztízisére vonatkozó szubjektív vélekedése alapján igyekszünk sorba rendezni a foglalkozásokat.

2. A 2016-os mikrocenzushoz kapcsolódó presztízsfelvétel

A 2016-os mikrocenzusnak a foglalkozási presztízst vizsgáló kiegészítő felvétele (*Giczi–Csányi, 2016*) a presztízskutatások hagyományához illeszkedően fő célját tekintve arra a kérdésre kereste a választ, hogy a válaszadók mely foglalkozásokat értékelnek magasabbra, illetve alacsonyabbra, vagyis, hogy melyeknek nagyobb, illetve kisebb a presztízse. Ennek érdekében arra kérte a megkérdezetteket, hogy a vizsgálatba bevont foglalkozások közül bizonyos számút rendezzenek sorba a saját értékelésük szerint. Ezek alapján az egyéni értékelések alapján minden foglalkozáshoz hozzárendelhető egy pontszám, ami kijelöli a helyüket a foglalkozások presztízsrangsorában. A 2016-os adatfelvétel egészen pontosan 173 foglalkozásra terjedt ki, és minden válaszadónak 15 véletlenszerűen kiválasztott foglalkozást kellett sorba rendeznie, aszerint, hogy melyeknek van nagyobb presztízse, tekintélye, rangja (*Giczi–Csányi, 2016, 2018*).

Lényeges, hogy 2016-os adatfelvétel – a korábbi magyarországi presztízsvizsgálatokhoz hasonlóan – nem csupán az általános presztízszre kérdezett rá, de további – a presztízsz fogalmához képest sokkal konkrétabb és világosabb – értékelési dimenziókat is bevont a vizsgálatba. A presztízsz szerinti értékelés mellett

³ Hasonló elven működik *Tardos (2022)* pozíciógenerátoron alapuló megközelítése.

minden válaszadónak el kellett végezni egy másik rangsorolási feladatot is, a következő kérdések alapján:

- az adott foglalkozással mennyit lehet keresni,
- mennyire hasznos a társadalom számára az adott foglalkozás,
- mekkora hatalom, befolyás jár vele,
- mennyit kell tanulni érte,
- mennyire vonzó vagy divatos.⁴

A felvétel tehát egyrészt információt szolgáltat a vizsgálatba bevont 173 foglalkozás általános presztízsről, másrészt arról, hogy e foglalkozások a kereset, a hasznosság, a hatalom, a tudás, illetve a divatosság dimenziói alapján milyen helyet foglalnak el egymáshoz viszonyítva. Munkánkban ezek alapján az információk alapján rendelünk egy általános presztízspontszámot, valamint a különböző dimenziók alapján további pontszámokat minden egyes foglalkozáshoz.

3. A foglalkozási presztízsskála kialakítása

Az általános presztízsskála – illetve a további dimenziók alapján létrehozott – skálák kialakítása négy lépésben történt. Ezek az általános presztízsskála, illetve a további dimenziók esetében teljesen azonosak voltak, ezért az egyszerűség kedvéért az egyes lépéseket az általános presztízsskála példáján mutatjuk be.

1. A megfigyelt foglalkozások presztízspontszámának számítása.

A munka első lépését az adatfelvételben szereplő 173 foglalkozás presztízspontszámának kiszámítása jelentette. Ezt a KSH által alkalmazott módszerhez hasonlóan (Giczi–Csányi, 2018) mi is úgy végeztük el, hogy kiszámoltuk, hogy az egyes foglalkozások milyen átlagos pozíciót foglalnak el a válaszadók által készített rangsorokban, majd az eredményeket átforgattuk, hogy a magasabb értékek egyben magasabb presztízsskálára utaljanak. Az egyes foglalkozások presztízspontszáma tehát a rangsorokban elfoglalt átlagos pozíciónak felel meg, úgy, hogy a magasabb pontszámok utalnak a magasabb presztízsskálára.⁵

⁴ A rangsoroláshoz kapcsolódó pontos kérdések, illetve az adatfelvétel teljes kérdőíve elérhető a mikrocenzus témaköreit bemutató kötetben (Németh, 2016).

⁵ Hangsúlyozni kell e ponton az adatfelvétel és az az alapján létrehozott skála relacionális vonását. Az adatfelvétel során a kérdezetteknek nem az egyes foglalkozások presztízsskáláját kellett értékelniük, hanem sorba kellett rendezniük a foglalkozásokat azok presztízse, tekintélye, rangja szerint. A készülő skála értékei így arról tájékoztatnak, hogy mit gondolnak az egyének a foglalkozások egymáshoz viszonyított presztízsről. A továbbiakban ezt a foglalkozások presztízsskálájaként nevezzük meg.

2. *A megfigyelt foglalkozások foglalkozási kódokhoz rendelése*

A következő lépésben a felvételben részt vevő foglalkozásokhoz foglalkozási kódokat rendeltünk⁶ a FEOR08-as, illetve az ISCO08-as foglalkozási nomenklátúra szerint. Mindegyik esetben a legrészletesebb, négy számjegyű foglalkozási kódokat alkalmaztuk.⁷

3. *A presztízspontszámok három és két számjegyű foglalkozási kódokra való aggregálása és pótlása*

A mikrocenzusnak a foglalkozási presztízstre vonatkozó kiegészítő felvétele – nyilvánvaló adatfelvételi korlátok miatt – nem tartalmazott megfigyelést minden foglalkozásra vonatkozóan. Ebből következően a FEOR08-, illetve az ISCO08-nomenklatúrában felsorolt négy számjegyű foglalkozási kódoknak csupán mintegy harmadához tudunk a felvétel alapján presztízspontszámokat rendelni. Emiatt a presztízspontszámokat a három számjegyű foglalkozási alcsoportokra adjuk meg teljeskörűen.

A három számjegyű foglalkozási alcsoportok (vagyis három számjegyű FEOR08-, illetve ISCO08-kódok) esetében – *Treiman (1977)* eljárásához hasonlóan – az adott alcsoportba tartozó (elemi, négy számjegyű foglalkozási kódokhoz tartozó) presztízspontszámokat átlagoltuk. Ez az eljárás azonban nem volt elegendő ahhoz, hogy a foglalkozási nomenklatúrák mindegyik három számjegyű elemét lefedje. Abban az esetben, amikor egy három számjegyű foglalkozási alcsoportba nem tartozott egyetlen elemi, négy számjegyű foglalkozási presztízspontszám sem, az alcsoport presztízspontszámát a többi, azonos két számjegyű foglalkozási csoportba tartozó foglalkozás presztízspontszámának átlagaként pótoltuk. A két számjegyű foglalkozási csoportok presztízspontszámát az adott foglalkozási csoportba tartozó elemi, négy számjegyű foglalkozások átlagaként számítottuk ki. Ebben az esetben is voltak olyan foglalkozási csoportok, amelyek esetében nem állt rendelkezésre megfigyelés, ezekben az esetekben az azonos foglalkozási főcsoportba tartozó foglalkozási csoportok átlagaként pótoltuk a hiányzó presztízspontszámot.

Az ily módon aggregált presztízspontszámokat két, valamint három számjegyű FEOR08, illetve ISCO08 foglalkozási kódok szerint tesszük közzé. (Lásd ehhez a melléklet M1–M4. táblázatait.⁸)

⁶ A kódolás úgy történt, hogy először a jelen munka szerzői közül ketten önállóan kódokat rendeltek a mikrocenzusban szereplő foglalkozásokhoz. Ezután azokat az eseteket, ahol a két egymástól független kódolás esetében eltérés volt, a munkában részt vevők egyenként megvitatták, és konszenzussal döntöttek a foglalkozási kódokról.

⁷ A FEOR08 485 négy számjegyű, az ISCO08 pedig 436 négy számjegyű foglalkozási kódot tartalmaz. E besorolásokat, illetve a megfigyelt foglalkozásokhoz tartozó pontszámokat lásd a melléklet M1-es számú táblázatában.

⁸ A presztízspontszámok elektronikus formában a következő helyen érhetők el: <https://osf.io/yxcuv>

4. *Transzformálás*

Utolsó lépésként a válaszadók által készített rangsorokban elfoglalt pozíciók alapján kiszámolt presztízspontszámokat az eredeti, 1-től 15-ig terjedő skáláról egy 0-tól 100-ig terjedő skálára transzformáltuk. A skála elméleti maximumát, vagyis 100 pontot akkor érhet el egy foglalkozás, ha minden válaszadó az általa készített rangsorok első helyére tette, és hasonló módon az elméleti minimum azt jelenti, hogy egy foglalkozás minden esetben a rangsorok utolsó helyén szerepel.

Célunk tehát az volt, hogy a mikrocenzus foglalkozási presztízst vizsgáló kiegészítő felvételében jellemzett 173 foglalkozás adataira támaszkodva létrehozunk egy olyan presztízsskálát (illetve az egyes dimenziók felhasználásával további öt speciális skálát), amely tájékoztat az összes foglalkozás egymáshoz viszonyított presztízsről. Fontos megjegyezni azonban, hogy a munka során két olyan előfeltevéssel éltünk, amelyek egyrészt nem teljesülnek maradéktalanul, másrészt nem volt módunk ellenőrizni, hogy mennyiben teljesülnek, vagyis nem tudjuk megbecsülni a skálák torzulásának mértékét. Egyrészt a skálák kialakítása során abból indultunk ki, hogy a foglalkozásipresztízsfelvételben megfigyelt 173 foglalkozás jól reprezentálja az összes foglalkozást. Kétségtelen, hogy a jelen munkához nem állt rendelkezésre jobb adatforrás, mint a mikrocenzus kiegészítő felvétele, de megfogalmazhatók aggályok ezzel kapcsolatban. A vizsgált foglalkozások nem egységesen oszlanak el a FEOR-, illetve ISCO-nómenklátúra foglalkozási csoportjai, illetve főcsoportjai szerint. Vannak olyan főcsoportok, ahol viszonylag sok, máshol viszont – különösen a 3-as és a 4-es főcsoportban – jóval kevesebb megfigyelésre tudtunk támaszkodni. Ez utóbbi esetekben jóval nagyobb arányban származnak pótlásból a skálában szereplő presztízspontszámok. Emiatt az aránytalanságok miatt döntöttünk úgy, hogy a presztízsskálát nem a FEOR, illetve ISCO legrészletesebb, négy számjegyű változatán, csupán aggregáltabb szinteken készítjük el. Másrészt a pótlások során azzal az előfeltevéssel éltünk, hogy a FEOR, illetve az ISCO foglalkozási nómenklatúrákban azonos foglalkozási alcsoportokba, illetve csoportokba sorolt foglalkozások presztízsről tekintetében is közel esnek egymáshoz. Ezt az előfeltevést nem tudtuk ellenőrizni, de tény, hogy igen eltérő presztízsszű foglalkozások kerülhetnek egymás mellé a foglalkozási alcsoportok szintjén is.

4. A foglalkozási presztízsskálák jellemzői

Az általunk létrehozott presztízsskálák tehát a FEOR08, illetve az ISCO08 foglalkozási nomenklatúrák kettő, illetve három számjegyen aggregált változataihoz rendelnek egyrészt egy pontszámot, ami az általános presztízst fejezi ki, másrészt további öt pontszámot, ami a KSH felmérésében szereplő további dimenziók – vagyis a kereset, a hasznosság, a tudás, a hatalom, a divatosság – szerinti rangsoroknak felel meg. A következőkben e skáláknak a fő jellemzőit, illetve összefüggését mutatjuk be a *Háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvétel* (HKÉF) 2015-ben végrehajtott felvétele alapján. Ez az adatbázis különösen hasznos számunkra, mert a foglalkozások besorolásához egyaránt tartalmaz FEOR08-, illetve ISCO08-kódokat, ami lehetővé teszi, hogy a két különböző foglalkozási nomenklatúra alapján létrehozott skálák összefüggését is vizsgáljuk. (Üröm az örömben, hogy míg a FEOR08 esetében a legrészletesebb, négy számjegyű, addig az ISCO08 esetében csak két számjegyű kódok állnak rendelkezésre.) Az alábbi számítások azokra vonatkoznak, akik a kérdezés időpontjában foglalkoztatottak voltak. A számítások során a HKÉF adatbázisán rendelkezésre álló súly változót használtuk.

Az 1. táblázatban először a különböző módokon létrehozott általános presztízsskálák és az egyes dimenziók mentén kialakított skálák fő jellemzőit mutatjuk be. Ezek alapján megfogalmazhatunk néhány általános összefüggést.

1. táblázat

A foglalkozási skálák leíró statisztikái
Summary statistics of occupational scales

Foglalkozási skálák	N	Minimum	Maximum	Átlag	Szórás
Két számjegyű FEOR08-kód szerinti skálák					
Általános presztízis	7 008	17,1	78,6	43,7	15,8
Kereset	7 008	10,3	83,3	40,4	16,3
Hasznosság	7 008	28,0	79,8	51,4	11,1
Hatalom	7 008	15,1	85,4	41,4	16,6
Tudás	7 008	12,6	81,5	43,6	19,0
Divatosság	7 008	17,7	70,8	44,3	14,1
Három számjegyű FEOR08-kód szerinti skálák					
Általános presztízis	7 008	15,0	82,9	43,8	16,5
Kereset	7 008	9,5	89,3	39,6	18,0
Hasznosság	7 008	12,4	81,5	52,2	12,6
Hatalom	7 008	11,6	91,9	41,4	17,8
Tudás	7 008	10,1	89,2	43,6	19,6
Divatosság	7 008	12,2	75,4	43,6	15,5

(A táblázat folytatása a következő oldalon.)

(folytatás)

Foglalkozási skála	N	Minimum	Maximum	Átlag	Szórás
Két számjegyű ISCO08-kód szerinti skálák					
Általános presztízis	7 008	15,2	79,0	44,4	16,0
Kereset	7 008	10,3	77,0	41,3	17,0
Hasznosság	7 008	22,6	80,4	51,8	11,3
Hatalom	7 008	13,5	84,0	42,1	17,5
Tudás	7 008	10,2	86,3	44,0	19,4
Divatosság	7 008	16,1	75,4	44,4	14,9

Az általános presztízis szórása a többi dimenzióval összehasonlítva inkább közepes, az átlaga pedig a magasabbak között van. Ez a mintázat a skálák mindegyik verziója alapján kirajzolódik.

A vizsgált skálák alapján úgy tűnik, hogy a társadalmi hasznosság tekintetében figyelhető meg a legkisebb egyenlőtlenség a foglalkoztatottak körében Magyarországon. Messze a hasznosság esetében a legkisebb a szórás, a skálák akármelyik verzióját is tekintjük, és a minimum-, illetve a maximumértékek közötti távolság (terjedelem) is a legszűkebbek között van. Ennek oka elsősorban az, hogy míg a maximumértékek esetében nem tér el alapvetően a hasznosságra vonatkozó érték a többitől, addig a minimumértékek általában magasabbak, legalábbis a két számjegyre aggregált skálák esetében. A három számjegyű FEOR08-as változat esetében már jóval kisebbek a minimumértékek a hasznosságot tekintve is.⁹ Ez egyben a legnagyobb tartalmi különbség az eltérő és a különböző aggregáltsági szintű foglalkozási sémák között. Figyelemre méltó továbbá, hogy a többi skála esetében számított értékeket jelentős mértékben meghaladva a hasznosság esetében a legmagasabb a skála átlagértéke.

A legnagyobb egyenlőtlenség ezzel szemben a tekintetben figyelhető meg, hogy a kérdezettek szerint mekkora tudásra van szükség az egyes foglalkozások esetében. Konzisztensen, a skálák mindegyik verziója szerint itt tapasztalható a legnagyobb szórás, amely még a keresetek és a hatalom esetében érzékelt szórás nagyságát is meghaladja. Ezenkívül a minimum- és a maximumértékek közötti távolságok is a legnagyobbak között vannak.

A különböző dimenziók egymáshoz való viszonyát a kétfő, valamint három számjegyű, illetve a FEOR08-, illetve ISCO08-alapú skálák hasonlóan láttatják. Egy lényeges különbség emelhető ki a különböző verziók között, méghozzá, hogy – érhető módon – a három számjegyű változatnál a skálák szórása magasabb, mint a két számjegyű verziók esetében.

⁹ Ez abból ered, hogy két foglalkozás (luxusprostituált, sztriptíztáncos) hasznosságának értékelése kiugróan negatív volt az adatbázisban.

Ezeket az összefüggéseket megerősítik a következő táblázatban bemutatott eredmények is, ami korrelációk segítségével arról tájékoztat, hogy mekkora eltérések vannak a presztízs, illetve az egyes dimenziók esetében a különböző foglalkozási nomenklatúrák szerinti, illetve a különböző aggregátsági szintű skálák között. Eszerint az általános presztízs, illetve az öt dimenzió közül négy esetében a korreláció mértéke kifejezetten magas, 0,9 fölötti mind a FEOR08- és az ISCO08-alapú, mind pedig a kettő, illetve három számjegyű FEOR08-skálák összevetésében. A korreláció mértéke egyedül a hasznosság esetében marad el ettől.

2. táblázat

A különböző módon kialakított skálák korrelációja dimenzióként

Correlations of different scales by dimension

Skálák	Presztízs	Kereset	Hasznosság	Hatalom	Tudás	Divat
Hogy függenek össze a két számjegyű FEOR08, illetve ISCO08 szerinti skálák?	0,933**	0,915**	0,800**	0,933**	0,935**	0,927**
Hogy függenek össze a két, illetve három számjegyű FEOR08 szerinti skálák?	0,940**	0,905**	0,861**	0,932**	0,946**	0,908**

**p < 0,001.

Ami az általános presztízs, illetve a különböző dimenziók egymással való összefüggését illeti, ugyanazokkal az összefüggésekkel találkozunk, mint amelyek a KSH által megfigyelt 173 foglalkozás alapján készült vizsgálatból kirajolódtak (Giczi–Csányi, 2018. 17. o.). A foglalkozások általános presztízse eszerint a legerősebb mértékben azzal függ össze, hogy mekkora tudásra van szükség az adott foglalkozás végzéséhez. A tudás után pedig a hatalom dimenziója a következő a korreláció erősségét tekintve.

3. táblázat

Az általános presztízs és a különböző dimenziók összefüggése

(FEOR08, három számjegy)

Correlations between general prestige and prestige dimensions (FEOR08, three digits)

Dimenziók	Presztízs	Kereset	Hasznosság	Hatalom	Tudás	Divat
Presztízs	1	0,883**	0,643**	0,958**	0,979**	0,892**
Kereset		1	0,337**	0,907**	0,833**	0,936**
Hasznosság			1	0,465**	0,651**	0,352**
Hatalom				1	0,908**	0,913**
Tudás					1	0,857**
Divat						1

**p < 0,001.

Az eredmények azt is alátámasztják, hogy az általános presztízs mellett vizsgált öt dimenzió közül a hasznosságra vonatkozó értékelések térnek el leginkább a többitől. Ez megmutatkozik egyrészt abban, hogy az összes dimenzió közül a foglalkozások hasznosságára vonatkozó értékelések korrelálnak a leggyengébb mértékben az általános presztízzsel. Másrészt azonban abban is tetten érhető a hasznosság sajátos szerepe, hogy a többi dimenzióval is általában gyengébben függ össze. Ez különösen igaz a kereset, illetve a divatosság dimenzióira, amely esetben a korreláció erőssége nem éri el a 0,4-et sem.

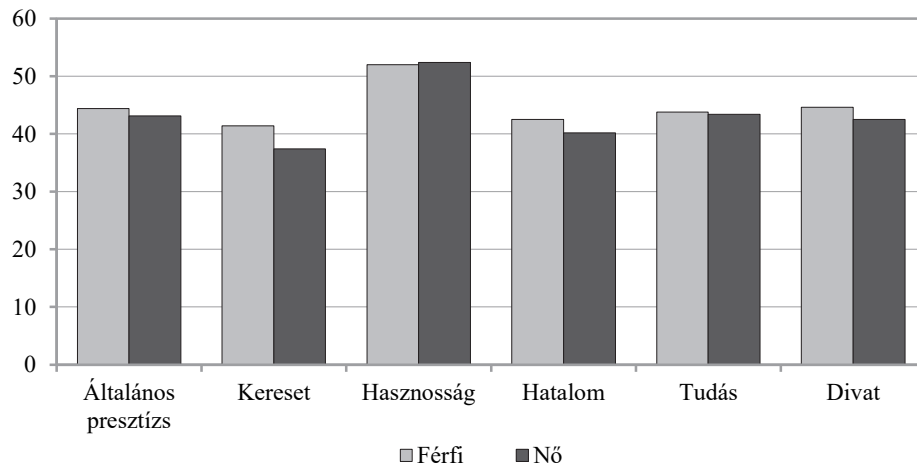
5. Illusztráció: nemek közötti, osztály-, valamint településtípusok szerinti egyenlőtlenségek

A különböző foglalkozási skálák fő jellemzőinek bemutatása után végül három példa segítségével illusztrálni szeretnénk, hogy ezek révén miként ragadhatók meg a nemek között, a foglalkozási osztályok szerinti, valamint a településtípusok mentén kialakuló egyenlőtlenségek. Ezek a számítások a három számjegyű FEOR08-kódokra kialakított skálák alapján készültek.

A **nők és a férfiak közötti egyenlőtlenségek** vizsgálatának központi kérdései, hogy (1) mekkora és milyen mértékű a nemek közötti foglalkozási szegregáció, vagyis milyen mértékű egyenlőtlenségek alakulnak ki a nők és a férfiak között a nagyobb önállóságot, jobb kereseti lehetőségeket és munkakörülményeket kínáló foglalkozásokhoz való hozzáférés tekintetében, (2) az azonos munkát végző nők és férfiak között mekkora kereseti egyenlőtlenségek figyelhetők meg. A vizsgálatok eredményei szerint az elmúlt évtizedekben csökkent a foglalkozási szegregáció mértéke, illetve a nemek közötti bérkülönbségek is szűkültek, azonban a nők és a férfiak közötti foglalkozási, illetve kereseti egyenlőtlenségek masszívan jelen vannak (Bukodi–Záhonyi, 2004; Huszár, 2015; Huszár–Záhonyi, 2018; Gregor, 2022; Adamecz–Völgyi, 2018). Más területeket érintő kutatások viszont vagy nem mutatnak jelentős különbséget a nemek között, vagy éppen a nők kedvezőbb helyzetére utalnak. Így például a foglalkozások automatizációnak való kitettsége alapján a nők és a férfiak alapvetően hasonló helyzetben vannak Magyarországon (Illéssy–Huszár, 2022), a társadalmi mobilitás esetében pedig legalább két évtizede a nők esetében tapasztalhatók kedvezőbb eredmények (Róbert–Bukodi, 2004; Bukodi–Paskov, 2020; Huszár et al., 2022). Kérdés, hogy miként mutatkoznak meg ezek az egyenlőtlenségek a különböző foglalkozási skálák szerint.

1. ábra

A foglalkozási skálák átlaga nemek szerint
Mean of occupational scales by gender

Az 1. ábra a különböző foglalkozási skálák átlagait mutatja be nemek szerint, a nemek közti foglalkozási főcsoportok szerinti különbségek kiszűrése után.¹⁰ Ennek révén úgy tudunk képet alkotni a skálák nemek szerinti eltéréseiről, hogy kontroll alatt tartjuk annak hatását, hogy a nők és a férfiak nem azonos arányban oszlanak el foglalkozási csoportok szerint. Az eredmények alapján a nemek közötti egyenlőtlenségek mértéke a legtöbb dimenzió szerint viszonylag csekélynek mutatkozik. Az általános presztízis, a hatalom, illetve a divatosság esetében 1–2 pontnyi különbség figyelhető meg a férfiak javára. A legnagyobb különbség a két nem között a kereset tekintetében látható, ahol 4 pont a férfiak előnye. A tudás, illetve a hasznosság dimenziója esetében lényegében nincs különbség a nemek között. Ha a skálák átlagait a foglalkozási kontroll nélkül számoljuk ki, az eredmények némileg változnak. A nemek közötti különbségek ebben az esetben is kisebbnek mutatkoznak, ám a hatalom, illetve a tudás dimenziója esetében már a nők esetében kapunk magasabb értékeket. Ez annak köszönhető, hogy a (magasabb presztízssű) beosztott értelmiségi foglalkozási csoportokban felülreprezentáltak a nők.

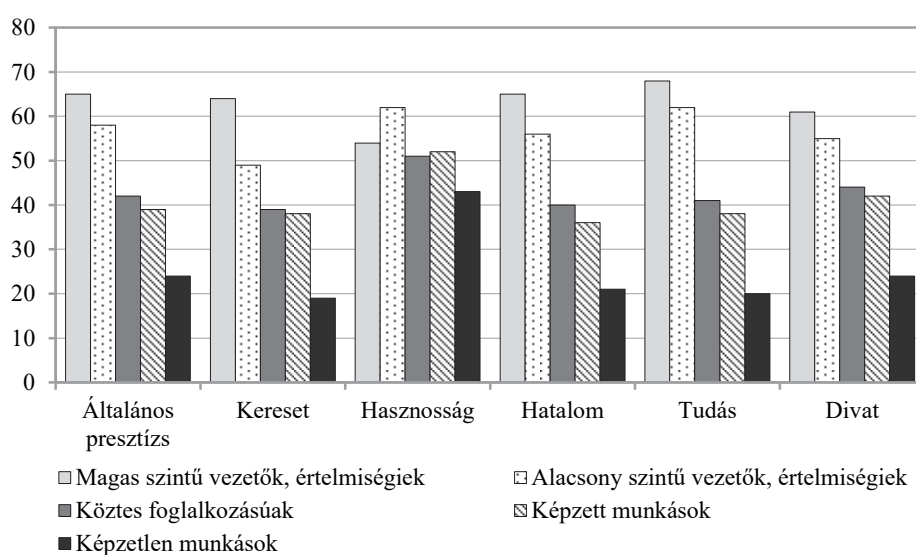
A különböző **foglalkozási osztálysémák** éppen a foglalkozásokhoz kapcsolódó munkakörülmények, kereseti lehetőségek, a hatalom, valamint a foglalkozás végzéséhez szükséges tudás alapján sorolják különböző csoportokba a foglalko-

¹⁰ A különbségek szignifikanciája minden presztízsdimenzió esetében $p = 0,000$, kivéve a hasznosságot ($p = 0,115$) és a tudást ($p = 0,058$).

zásokat (Róbert, 1997, 2009; Huszár, 2013a, 2013b), ezért az előzetes várakozások szerint a foglalkozási skáláknak, ha nem is egyenlő mértékben, de erősen össze kell függeniük ezekkel. A 2. ábra az *European Socio-Economic Classification* (ESeG) (Rose–Harrison, 2010; Goldthorpe, 2007) alapján mutatja be az egyes skálák átlagát.

2. ábra

A foglalkozási skálák átlaga foglalkozási osztályok szerint
Mean of occupational scales by occupational class

Az eredmények összességében megerősítik az előzetes feltételezéseket: minél kedvezőbb helyet foglal el valaki a foglalkozási osztályszerkezetben, annál magasabb a foglalkozásának az átlagos presztízse, és általában a többi dimenzió szerint is kedvezőbb helyzetben van.¹¹ Három pontot kiemelnénk azonban, amelyek árnyalják ezt az összefüggést. Egyrészt a hasznosság dimenzióját, amely a korábbi elemzések során is sok tekintetben eltérően viselkedett, mint az általános presztízs vagy a többi dimenzió, most is más összefüggést mutat. A hasznosság esetében nem érvényesül maradéktalanul a foglalkozási séma hierarchiája, és ahol vannak eltérések az egyes foglalkozási csoportok között, a különbségek ott is mérsékeltebbek. Másrészt az is jól látszik az eredmények alapján, hogy az egyes foglalkozási csoportok közötti távolságok nem egységesek. Mindegyik skála jelzi például, hogy a képzetlen munkások minden tekintetben le vannak szakadva a többiektől, a képzett munkások, illetve a köztes foglalkozásúak kö-

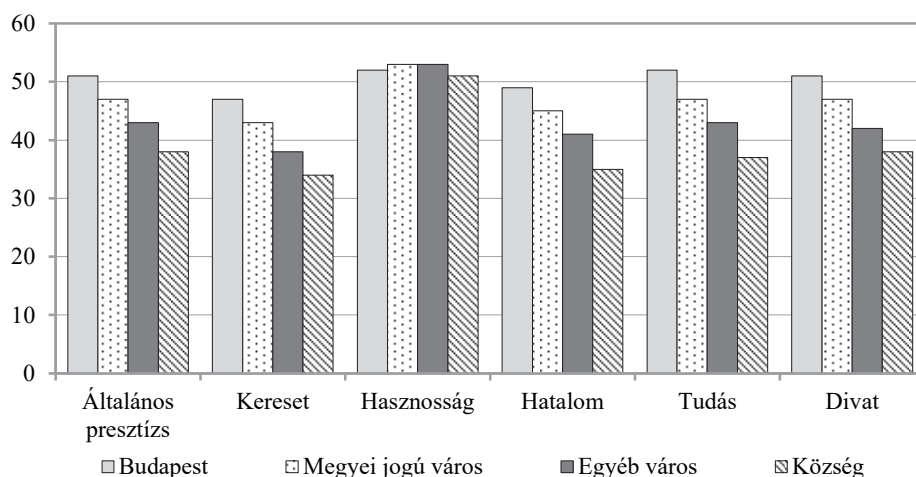
¹¹ Minden presztízsdimenzió esetében $p = 0,000$.

zötti különbségek viszont mindegyik dimenzió szerint mérsékeltebbek. Harmadrészt megállapítható, hogy a különböző dimenziók eltérő mértékű egyenlőtlenséget jeleznek a foglalkozási csoportok között. Az alsó és a felső csoport közötti távolság a kereset, a tudás és a hatalom esetében a legnagyobb, itt a pontszámok különbsége mintegy 45–50 pontot ér el. Ezek pontosan azok a dimenziók, amelyek a foglalkozási sémák létrehozásánál központi szerepet játszanak.

Végül, utolsó példaként azt mutatjuk be, hogy a különböző foglalkozási skálák miként ragadják meg a **településtípusok** közötti különbségeket. A településtípus erősen összefügg a foglalkozási szerkezettel, a nagyobb városokban, és különösen Budapesten jelentősen felülreprezentáltak a magas képzettséget igénylő és jobb kereseti lehetőségeket biztosító vezetői, illetve értelmiségi foglalkozások (Bukodi–Záhonyi, 2004; Huszár, 2015; Huszár–Záhonyi, 2018), ezért azt várjuk, hogy ez az összefüggés a foglalkozási skálák esetében is érvényesül.

3. ábra

A foglalkozási skálák átlaga településtípus szerint
Mean of occupational scales by settlement type

Az előzetes feltételezés – újra csak a hasznosság dimenziójának kivételével – maradéktalanul teljesül.¹² A nagyobb városokban eszerint inkább koncentrálnak azok a foglalkozások, amelyeknek magasabb a presztízsük, illetve amelyekkel a válaszadók értékelése alapján többet lehet keresni, több hatalom társul hozzájuk, magasabb szintű tudást igényelnek, valamint divatosabbak. A különböző dimenziók szerint mért egyenlőtlenségek azonban ebben az esetben sem egységesek. Itt a Budapest, illetve a falvak pontszámainak közti különbség a hatalom

¹² Minden presztízsdimenzió esetében $p = 0,000$.

és a tudás esetében a legnagyobbak (14–15). A hasznosság tekintetében pedig nincs lényegi különbség az egyes településtípusokon jellemzőbb foglalkozások között.

Következtetések

A 2016-ik évi mikrocenzushoz kapcsolódó, a foglalkozások presztízstét vizsgáló kiegészítő felvétel – a csaknem harminc évvel korábbi vizsgálathoz hasonló módon – arra vállalkozott, hogy felmérje, hogy a válaszadók miként értékelik a különböző foglalkozásokat presztízstük, illetve öt további dimenzió szerint. Munkánkban arra tettünk kísérletet, hogy létrehozzunk egy, az összes foglalkozási főcsoportra kiterjedő általános presztízsskálát, illetve további öt skálát a rendelkezésre álló dimenziók szerint. E skálák, úgy gondoljuk, legalább kétféle módon hozzájárulhatnak a további társadalomtudományos kutatásokhoz.

Egyrészt, a foglalkozási presztízst a társadalmi helyzet egyik legfontosabb graduális mérőszáma, amelyet a társadalmi mobilitás kutatásoktól kezdve a rétegződéskutatáson át a legkülönbözőbb területeken alkalmaznak. Úgy véljük, hogy a további kutatások az új presztízsskála révén egy, az alternatívákhoz képest frissebb és a hazai empirikus bázisra támaszkodó mérőeszközzel támaszkodhatnak.

Másrészt, az eredmények arra is rámutatnak, hogy az általános foglalkozási presztízst ugyan a társadalmi helyzet fontos graduális mérőszáma, ám a többi presztízselemet is figyelembe véve látható, hogy az aggregált presztízsten belül jelentős inkonzisztenciák vannak jelen, amiket az „átlag” elfed. Vannak olyan foglalkozások, amelyeket egyes dimenziók alapján magasra értékelnek a válaszadók, más dimenziók mentén viszont alacsony pontszámokat kapnak. Ha az általános presztízst mellett (de természetesen nem ahelyett!) ezeket a dimenziókat is bevonjuk az elemzésbe, akkor lehetőség nyílik a lakosság munkaerőpiacról, sőt a társadalmi rétegződésről kialakult képének érzékletesebb leírására.

Mellékletek

A következő táblázatok elektronikus formában elérhetők a következő helyen:
<https://osf.io/yxcuv>.

M1. táblázat

FEOR08 2 számjegy szerinti skálák

FEOR08-kód	Általános presztízs	Kereset	Hasznosság	Hatalom	Tudás	Dívatosság
01	64	57	57	72	66	54
02	55	47	56	56	51	48
03	46	36	55	41	37	43
11	69	74	48	83	59	58
12	79	83	54	85	77	67
13	69	72	57	73	61	63
14	69	71	54	71	72	71
21	69	65	63	61	76	65
22	72	60	80	63	79	62
23	65	60	58	62	71	60
24	66	48	73	58	73	54
25	59	70	41	68	60	65
26	73	70	58	73	82	64
27	49	49	35	49	53	51
29	65	60	58	62	71	60
31	48	46	52	47	49	51
32	48	46	52	47	49	51
33	52	42	64	45	58	52
34	48	46	52	47	49	51
35	46	24	69	43	49	41
36	56	58	48	64	56	63
37	38	58	28	38	32	51
39	48	46	52	47	49	51
41	43	35	48	43	43	45
42	41	38	37	43	40	50
51	35	36	44	34	31	45
52	39	38	44	41	37	48
61	43	43	58	38	41	43
62	22	17	43	17	16	18
71	34	23	66	26	32	31
72	35	30	54	25	36	31
73	43	42	59	36	45	43
74	47	51	39	40	51	48
75	40	44	57	34	40	39
79	23	21	48	18	19	19
81	30	21	49	24	32	29
82	24	18	50	18	19	22
83	26	21	42	20	21	19
84	35	33	52	32	32	37
91	18	10	40	15	13	18
92	17	15	30	18	13	21
93	18	13	35	17	13	19

M2. táblázat

FEOR08 3 számjegy szerinti skálák

FEOR08-kód	Általános presztízs	Kereset	Hasznosság	Hatalom	Tudás	Divatosság
011	64	57	57	72	66	54
021	55	47	56	56	51	48
031	46	36	55	41	37	43
111	73	89	44	92	66	67
112	76	79	55	87	57	66
113	60	60	43	75	57	44
121	79	83	54	85	77	67
131	71	72	62	75	65	62
132	79	71	75	80	76	60
133	64	73	48	69	53	65
141	69	71	54	71	72	71
211	77	72	73	69	84	68
212	66	62	59	58	74	62
213	52	50	38	44	59	54
214	64	67	60	61	69	75
215	66	62	59	58	74	62
216	71	57	65	61	85	52
221	78	71	82	71	86	69
222	59	31	78	47	61	45
223	71	58	79	61	78	61
224	77	71	76	66	86	68
231	65	59	60	61	72	59
241	83	68	75	77	89	61
242	69	49	75	63	77	52
243	57	33	74	48	62	46
244	68	52	72	61	75	56
249	64	60	65	55	73	66
251	59	70	41	68	60	65
252	59	70	41	68	60	65
253	59	70	41	68	60	65
261	79	79	64	84	85	69
262	68	62	53	64	79	61
271	51	43	43	51	57	51
272	48	52	32	47	51	54
273	50	44	40	64	63	28
291	65	59	60	61	72	59
311	50	48	51	50	49	53
312	50	48	51	50	49	53
313	50	48	51	50	49	53
314	50	48	51	50	49	53
315	50	48	51	50	49	53
316	50	48	51	50	49	53

(A táblázat folytatása a következő oldalon.)

(folytatás)

FEOR08-kód	Általános presztízs	Kereset	Hasznosság	Hatalom	Tudás	Divatosság
317	50	48	51	50	49	53
319	50	48	51	50	49	53
321	50	48	51	50	49	53
322	50	48	51	50	49	53
331	51	24	78	42	55	35
332	57	41	68	52	67	51
333	50	52	56	43	54	60
334	53	39	67	46	59	49
341	50	48	51	50	49	53
351	46	24	69	43	49	41
352	46	24	69	43	49	41
361	63	69	49	70	63	69
362	46	55	36	55	45	61
363	51	65	40	57	47	65
364	49	45	44	54	49	62
365	62	52	58	70	62	56
371	35	55	30	34	34	49
372	46	68	23	48	26	55
373	40	61	26	41	30	52
391	50	48	51	50	49	53
411	40	31	43	40	41	45
412	62	61	59	61	66	62
413	30	19	51	32	27	25
419	44	37	51	45	45	44
421	41	38	37	43	40	50
422	41	38	37	43	40	50
511	38	40	43	38	35	46
512	32	33	45	33	23	38
513	34	36	44	32	32	46
521	33	38	38	29	34	59
522	33	15	56	24	31	30
523	45	43	39	45	48	51
524	37	32	41	53	30	35
525	50	35	63	54	42	51
529	15	63	12	29	10	33
611	44	43	50	38	45	49
612	38	35	61	32	39	32
613	48	51	71	43	36	43
621	22	17	43	17	16	18
622	22	17	43	17	16	18
623	22	17	43	17	16	18
711	34	23	66	26	32	31
721	27	19	45	20	30	21
722	42	41	63	31	42	40

(A táblázat folytatása a következő oldalon.)

(folytatás)

FEOR08-kód	Általános presztízs	Kereset	Hasznosság	Hatalom	Tudás	Divatosság
723	35	30	54	25	36	31
731	46	44	60	38	47	45
732	41	40	57	33	43	40
733	49	52	67	44	45	54
734	47	42	57	38	52	42
741	47	50	39	40	51	48
742	47	51	39	40	51	48
751	37	40	59	32	34	33
752	44	46	61	39	46	45
753	37	43	53	29	36	36
791	23	21	48	18	19	19
811	30	21	49	24	32	29
812	30	21	49	24	32	29
813	30	21	49	24	32	29
814	30	21	49	24	32	29
815	30	21	49	24	32	29
819	30	21	49	24	32	29
821	24	18	50	18	19	22
831	34	30	53	24	27	19
832	19	12	32	15	15	18
841	37	36	52	35	34	40
842	27	22	52	22	25	23
843	32	29	52	28	29	32
911	18	10	40	15	13	18
921	15	10	39	12	10	12
922	19	12	38	14	13	17
923	17	17	26	21	13	23
931	17	12	36	15	12	18
932	17	12	36	15	12	18
933	17	12	36	15	12	18

M3. táblázat

ISCO08 2 számjegy szerinti skálák

ISCO08-kód	Általános presztízs	Kereset	Hasznosság	Hatalom	Tudás	Divatosság
01	64	57	57	72	66	54
02	55	47	56	56	51	48
03	46	36	55	41	37	43
11	71	77	48	84	66	59
12	72	74	56	76	73	69
13	79	71	75	80	76	60
14	64	73	48	69	53	65
21	68	63	59	60	75	62
22	77	71	80	70	86	69
23	66	48	73	58	73	54
24	59	70	41	68	60	65
25	64	67	60	61	69	75
26	59	57	45	59	65	55
31	50	49	51	49	50	53
32	54	39	69	46	59	49
33	56	58	48	64	56	63
34	39	51	36	39	35	49
35	50	49	51	49	50	53
41	40	31	43	40	41	45
42	41	38	37	43	40	50
43	62	61	59	61	66	62
44	30	19	51	32	27	25
51	35	40	38	37	34	47
52	36	42	41	39	30	44
53	33	15	56	24	31	30
54	50	35	63	54	42	51
61	43	43	58	38	41	43
62	22	17	43	17	16	18
63	33	30	51	27	29	31
71	39	44	55	33	39	39
72	43	42	59	35	44	43
73	47	51	39	40	51	48
74	46	43	62	38	50	43
75	32	27	54	24	32	30
81	27	21	44	21	25	22
82	24	18	50	18	19	22
83	35	33	52	32	32	37
91	18	10	40	15	13	18
92	18	11	39	14	14	16
93	20	12	38	14	12	19
94	19	11	37	16	15	19
95	20	17	23	37	18	23
96	15	15	31	14	10	19

M4. táblázat

ISCO08 3 számjegy szerinti skálák

ISCO08-kód	Általános presztízs	Kereset	Hasznosság	Hatalom	Tudás	Divatosság
011	64	57	57	72	66	54
021	55	47	56	56	51	48
031	46	36	55	41	37	43
111	67	74	45	83	60	56
112	79	83	54	85	77	67
121	74	74	60	80	76	64
122	67	72	48	70	67	78
131	79	71	75	80	76	60
132	79	71	75	80	76	60
133	79	71	75	80	76	60
134	79	71	75	80	76	60
141	64	78	47	71	51	69
142	53	64	52	57	38	60
143	74	73	48	77	71	61
211	70	62	62	61	79	59
212	70	56	60	62	84	49
213	73	59	69	60	85	55
214	77	71	73	68	83	66
215	70	62	62	61	79	59
216	59	62	46	55	64	66
221	81	73	83	75	89	68
222	77	71	80	69	86	69
223	77	71	80	69	86	69
224	77	71	80	69	86	69
225	77	71	76	66	86	68
226	75	69	80	66	84	70
231	83	68	75	77	89	61
232	68	52	72	61	75	56
233	69	49	75	63	77	52
234	57	33	74	48	62	46
235	64	60	65	55	73	66
241	59	70	41	68	60	65
242	59	70	41	68	60	65
243	59	70	41	68	60	65
251	64	67	60	61	69	75
252	64	67	60	61	69	75
261	79	79	64	84	85	69
262	47	27	48	38	57	40
263	65	59	50	64	76	54
264	54	48	38	56	54	52
265	48	53	31	46	52	53
311	51	48	54	51	51	53

(A táblázat folytatása a következő oldalon.)

(folytatás)

ISCO08-kód	Általános presztízs	Kereset	Hasznosság	Hatalom	Tudás	Divatosság
312	51	48	54	51	51	53
313	51	48	54	51	51	53
314	51	48	54	51	51	53
315	51	48	54	51	51	53
321	61	54	68	54	69	59
322	51	24	78	42	55	35
323	54	37	71	46	59	47
324	54	37	71	46	59	47
325	51	33	66	41	53	47
331	63	69	49	70	63	69
332	46	55	36	55	45	61
333	51	65	40	57	47	65
334	49	45	44	54	49	62
335	62	52	58	70	62	56
341	46	24	69	43	49	41
342	46	68	23	48	26	55
343	35	55	30	34	34	49
351	51	48	54	51	51	53
352	51	48	54	51	51	53
411	44	33	46	44	44	47
412	41	33	40	43	43	49
413	37	28	43	35	36	41
421	41	38	37	43	40	50
422	41	38	37	43	40	50
431	62	61	59	61	66	62
432	62	61	59	61	66	62
441	30	19	51	32	27	25
511	45	43	39	45	48	51
512	42	35	59	34	42	50
513	28	27	37	26	26	41
514	34	38	41	29	34	58
515	37	32	41	53	30	35
516	16	76	13	37	10	35
521	36	42	41	39	30	44
522	38	40	43	38	35	46
523	36	42	41	39	30	44
524	34	44	39	39	25	43
531	33	15	56	24	31	30
532	33	15	56	24	31	30
541	50	35	63	54	42	51
611	44	43	50	38	45	49
612	38	35	61	32	39	32
613	48	51	71	43	36	43
621	22	17	43	17	16	18

(A táblázat folytatása a következő oldalon.)

(folytatás)

ISCO08-kód	Általános presztízs	Kereset	Hasznosság	Hatalom	Tudás	Divatosság
622	22	17	43	17	16	18
631	35	32	54	29	31	32
632	35	32	54	29	31	32
633	35	32	54	29	31	32
634	35	32	54	29	31	32
711	36	45	51	30	34	33
712	41	44	57	35	42	42
713	39	40	58	31	38	40
721	40	41	56	33	41	39
722	42	39	58	33	45	41
723	49	52	67	44	45	54
731	47	51	39	40	51	48
732	47	50	39	40	51	48
741	46	43	62	38	50	43
742	46	43	62	38	50	43
751	36	29	60	28	35	40
752	42	41	63	31	42	40
753	27	19	45	20	30	21
754	23	21	48	18	19	19
811	34	30	53	24	27	19
812	27	21	44	21	25	22
813	27	21	44	21	25	22
814	27	21	44	21	25	22
815	30	21	49	24	32	29
816	27	21	44	21	25	22
817	27	21	44	21	25	22
818	19	12	32	15	15	18
821	24	18	50	18	19	22
831	43	39	57	36	46	38
832	31	40	37	35	24	43
833	37	32	57	35	33	40
834	27	22	52	22	25	23
835	34	33	51	32	32	36
911	18	10	40	15	13	18
912	18	10	40	15	13	18
921	18	11	39	14	14	16
931	20	12	38	14	12	19
932	20	12	38	14	12	19
933	20	12	38	14	12	19
941	19	11	37	16	15	19
951	20	17	23	37	18	23
952	20	17	23	37	18	23
961	15	10	39	12	10	12
962	15	21	22	15	10	25

Irodalom

- Adamecz-Völgyi A. (2018): Van-e üvegplafon Magyarországon? Nemek közötti bérkülönbség az iskolai végzettség függvényében. In: Fazekas K. – Szabó-Morvai Á. (szerk.): *Munkaerőpiaci tükkör, 2017*. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest. 62–64. o.
- Bukodi, E. – Dex, S. – Goldthorpe, J. H. (2011): The conceptualisation and measurement of occupational hierarchies: a review, a proposal and some illustrative analyses. *Quality & Quantity*. Vol. 45. pp. 623–639. <https://doi.org/10.1007/s11135-010-9369-x>
- Bukodi, E. – Paskov, M. (2020): Intergenerational Class Mobility among Men and Women in Europe. *European Sociological Review*. Online first. <https://doi.org/10.1093/esr/jcaa001>
- Bukodi E. – Záhonyi M. (2004): *A társadalom rétegződése*. KSH, Budapest.
- Chan, T. W. – Goldthorpe, J. H. (2004): Is There a Status Order in Contemporary British Society? Evidence from the Occupational Structure of Friendship. *European Sociological Review*. Vol. 20. No. 5. pp. 383–401.
- Chan, T. W. – Goldthorpe, J. H. (2007): Class and Status: The Conceptual Distinction and its Empirical Relevance. *American Sociological Review*. Vol. 72. No. 4. pp. 512–532.
- Ganzeboom, H. B. G. – De Graaf, P. M. – Treiman, D. J. (1992): A Standard International Socio-Economic Index of Occupational Status. *Social Science Research*. pp. 1–56. [https://doi.org/10.1016/0049-089X\(92\)90017-B](https://doi.org/10.1016/0049-089X(92)90017-B)
- Giczi J. – Csányi G. (2016): A foglalkozási presztízs és mérése. In: Németh Zs. (szerk.): *A 2016. évi mikrocenzus témakörei. Háttér tanulmányok a mikrocenzus programjáról és témaköreiről*. pp. 72–86. KSH, Budapest.
- Giczi J. – Csányi G. (2018): *A foglalkozások presztízse*. KSH, Budapest.
- Goldthorpe, J. H. (2007): Social Class and the Differentiation of Employment Contracts. In: Goldthorpe, J. H.: *On Sociology. Illustration and Retrospect*. Vol. 2. pp. 101–124. Stanford University Press, Stanford.
- Goldthorpe, J. H. – Hope, K. (1974): *The Social Grading of Occupations. A New Approach and Scale*. Clarendon, Oxford.
- Gregor A. (2022): *Nemek közti strukturális egyenlőtlenségek: a foglalkozási nemi szegregáció alakulása 2005 és 2019 között Magyarországon*. (kézirat)
- Harcza I. – Kulcsár R. (1986): *Társadalmi mobilitás és presztízs*. Társadalomstatistikai Közlemények. KSH, Budapest.
- Huszár Á. (2013a): Foglalkozási osztályszerkezet (I.) – Elméletek, modellek. *Statistikai Szemle*. 91. évf. 1. sz. 31–56. o.
- Huszár Á. (2013b): Foglalkozási osztályszerkezet (II.) – Az osztályozás problémái. *Statistikai Szemle*. 91. évf. 2. sz. 117–131. o.
- Huszár Á. (szerk.) (2015): *A társadalom rétegződése*. KSH, Budapest.
- Huszár Á. – Győri Á. – Balogh K. (2022): Resistance to Change. Intergenerational Class Mobility in Hungary, 1973–2018. *Sociological Research Online*. <https://doi.org/10.1177/13607804221084727>
- Huszár Á. – Záhonyi M. (2018): *A foglalkozási szerkezet változása és jellemzői Magyarországon*. KSH, Budapest. http://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_9_foglalkozasi_szerkezet_valtozasa_es_jellemzoi_magyarorszagon

- Illéssy M. – Huszár Á. (2022): Technológiai fejlődés és munkaerőpiac: automatizációs kitétség Magyarországon. *Statisztikai Szemle*. 100. évf. 2. sz. 137–161. o.
<https://doi.org/10.20311/stat2022.2.hu0137>
- Kulcsár R. (1985): Az első magyar országos presztízsvizsgálat eredményei. *Statisztikai Szemle*. 63. évf. 11. sz. 1115–112. o.
- Kulcsár R. (1990): A foglalkozások presztízse. *Statisztikai Szemle*. 68. évf. 8–9. sz. 651–658. o.
- Németh Zs. (szerk.) (2016): *A 2016. évi mikrocenzus témakörei. Háttér tanulmányok a mikrocenzus programjáról és témaköreiről*. KSH, Budapest.
- Léderer P. (szerk.) (1977): *A foglalkozások presztízse*. Gondolat, Budapest.
- Robert P. (2009): Stratification and Social Mobility. In: Immerfall, S. – Göran, T.: *Handbook of European Societies*. pp. 499–536. Springer, New York.
- Róbert P. (1997): Foglalkozási osztályszerkezet: elméleti és módszertani problémák. *Szociológiai Szemle*. 7. évf. 2. sz. 5–48. o.
- Róbert P. – Bukodi E. (2004): Changes in intergenerational class mobility in Hungary, 1973–2000. In: Breen, R. (ed.): *Social Mobility in Europe*. pp. 287–315. Oxford University Press, Oxford.
- Tardos R. (2008): Foglalkozás, milió, kapcsolathálózatok: külön világok? Egy tipológiai kísérlet körvonalai. *Századvég*. 50 évf. 4. sz. 5–50. o.
- Tardos R. (2022): Jó nexusok és rossz társaságok. Foglalkozási miliók és kapcsolathálózati erőforrások reflektív megközelítése komparatív háttérrel. *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle*. 12. évf. 3. sz. 27–61. old. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2022.3.27>
- Treiman, D. J. (1977): *Occupational Prestige in Comparative Perspective*. Academic Press, New York.